

Baba Sütü

ne 1994'te Malezya'da yaşayan vahşi memeli türlerinden biri olan bir yarasada rastlandı. Canlı olarak yakalanan on erkek yarasanın süt bezlerinde süt olduğu belirlendi.

Demek ki, erkek memelilerin süt üretimi yapmaları, fizyolojik olarak olanaklı. Ancak, bu, Malezya'daki şaşırtıcı yarasa türü dışında, normal olarak ne insan türünün ne de diğer memeli türlerinin erkeklerinde gerçekleşmektedir. Öyleyse, doğal seçim, biz erkeklerin süt üretmesini neden açıkça sağlamadı? Erkekler, gelecekte süt üretebilecek biçimde yeniden programlanabilir mi?

İşe gerçeklerle başlayalım. İnsanın 23 çift kromozomundan 22 çifti ve bunların taşıdıkları genler kadında ve erkekte aynıdır. Yalnızca, cinsiyet kromozomu olan 23. çift, erkek ve kadın arasında farklılık gösterir: Kadınlarda iki adet X kromozomu, erkeklerde ise bir X kromozomu ve daha küçük olan bir Y kromozomu vardır.

23. kromozom üzerindeki genler, diğer kromozomların üzerindeki genlerle birlikte, cinsiyetler arasındaki farklılıkları belirler. Tabii ki bu farklılıklar, testisler ve yumurtalıklar gibi cinsiyeti belirleyen organların farklılıkları ile ergenlik sonrasında ortaya çıkan sakal, ses perdesi ve meme gelişimi gibi farklılıkları da kapsamaktadır. Tek bir geni, örneğin, normalde testosteronun bağlandığı hücre reseptörünü kodlayan geni bloke ederek, kalıtsal olarak normal olan bir erkekte memelerin ve vajinanın gelişmesi sağlanabilir.

Testosteron ve onun kimyasal türevleri olan diğer androjenlerin etkisi yaş ve türe bağlı olarak değişir. Hayvan türlerinin cinsiyet gelişim biçimleri birbirinden çok büyük farklılıklar gösterir. Örneğin, yetişkin erkek goriller, dişilerden neredeyse iki kat daha ağırdır, başlarının biçimi değişiktir ve gümüş tüylü sırtları vardır. İnsan erkeklerinin, dişilerinden farklılıkları daha az belirgin olmasına karşın, erkekler yaklaşık yüzde 20 oranında daha ağır, daha kaslı ve daha kıllıdır.

Ancak bazı jibon (uzun kollu maymunlar) türlerinin erkek ve dişileri birbirine öylesine benzer ki, ancak cinsel organları incelenirse ayırt edilebilirler.

Memelilerin tümünde, her iki cinsin de süt bezleri vardır. Genellikle, bu bezler erkeklerde iyi gelişmemiş ve işlevsizdir; gelişmemişliğin derecesi ise türler arasında farklılık gösterir. Uç noktada bir örnek verilecek olursa, fare ve sıçanların erkeklerinde, meme dokusu hiçbir zaman süt kanalları ya da meme ucu oluşturmaz ve dışarıdan görülmez. Ters uçtaki bir örnek olarak, köpekler ve primatlar (insanlar da dahil olmak üzere) verilebilir. Bu hayvanlarda, her iki cinstede bezler, süt kanalları ve meme ucunu oluşturur ve ergenlik çağından önce genellikle ayırt edilir.

Memelilerde cinsler arasındaki görünen farklılıklar, büyüme çağı sırasında eşeyssel bezlerden, böbreküstü bezlerinden ve hipofizden salgılanan hormonların ortak etkileriyle artar. Dişilerde hormonların yol açtığı değişikliklerden biri de, süt bezlerindeki ani büyümedir.

Gebe dişilerde salgılanan hormonlar, meme büyümesini biraz daha artırarak süt üretimini başlatır. Süt üretimi, daha sonradan emzirmeyle de uyarılır. İnsanlarda süt salgılanması özellikle prolaktin hormonunun denetimi altındadır. (Ineklerde süt yapımından, büyüme hormonu adıyla da bilinen somatotropin sorumludur. Süt ineklerinin hormonal uyarılmaları konusunda son tartışmalar bu hormonla ilgilidir.)

Aslında erkek ve dişilerde aynı hormonlar vardır. Fark, bunların miktarlarının değişik oluşundan kaynaklanır; bir cinstede, belli bir hormon ve onun reseptörleri daha yüksek miktarda bulunabilir. Memelerin büyümesi ve süt üretimi için gereken hormonlara sahip olmanın tek yolu, gebe kalmak değildir.

Hiç çiftleşmemiş ineklerde, erkek keçilerde ve erkek kobaylarda, hatta iğdiş edilmiş bir öküzde bile, östrojen

Günümüzde biz erkeklerden çocuklarımızın bakım işlerini paylaşmamız bekleniyor. Eşlerimizin yaptığı her işi gerçekten mükemmel olarak yapabildiğimizden, paylaşmamak için tabii ki hiç bir mazeretimiz olamaz. Bu nedenle, ikiz oğullarım doğduğunda, bez değiştirmek, kusmuk temizlemek gibi daha önce bilmediğim işlerde üstün beceri sergilemeye başladım. Mazeretimin kabul edildiği tek iş, bebeklerimi emzirmektir. Bunun eşim için çok yorucu olduğu açıkça görülüyordu. Arkadaşlarım, hormon iğneleri olarak bu sorumluluğu da paylaşabileceğimi belirtip, bana takılıyorlardı.

Kadınların son ayrıcalık mevzilerini, erkeklerin de yan çizebileceği son kaleyi cinsel eşitlik silahıyla ele geçirmeye çalışanlar, bu konuda katı biyolojik gerçeklerle yüz yüze kalıyorlar. Ancak, normal koşullarda, dünyadaki 4500 memeli türünün hiçbirinin süt salgıladığı iki yıl öncesine kadar bilinmiyordu.

Bilim, erkeklerin son mazeretlerini de geçersiz kılıyor. İnsan da dahil olmak üzere, birçok memeli erkeğin, özel koşullar altında, memelerinin gelişerek süt üretebileceği bir süredir biliniyordu. Bununla beraber, tamamen normal olup, testisleri gelişmiş ve dişileri dölleyebildiği kanıtlanmış evcil erkek keçilerin, memelerinin kendiliğinden gelişip, süt salgılayarak sahiplerini (hatta, büyük olasılıkla kendilerini bile) şaşırttıkları da biliniyordu. Bu garip durumun bir örneği-

ya da progesteronun (gebelik sırasında normal olarak salgılanan hormonlar) doğrudan enjeksiyonu meme büyümesi ve süt üretimini başlatmıştır. İğdiş edilmiş öküz hormon verildiğinde, hiç çiftleşmemiş ineğe göre daha az süt ürettiğinden, yakın gelecekte süpermarketlerde iğdiş edilmiş öküz sütü bulmayı ummamak gerek! İğdiş edilmiş öküz kendi seçeneklerini önceden sınırlamış olduğu için bu durum şaşırtıcı değildir: Hormon verilmiş ineklerdeki süt bezi dokusuna uygun yapıda bir meme geliştirmemiştir.

İnsanlara gelince, erkeklerde ve gebe olmayan ya da emzirmeyen kadınlarda, şırıngayla ya da dışarıdan deriye sürülerek uygulanan hormonların gereksiz meme gelişimi ve süt üretimine neden olduğu sayısız durum vardır. Bir araştırma sırasında, prolaktinle birlikte östrojen verilen erkek ve kadın hastalarda süt salgılamasının arttığı belirlenmiştir. Prolaktinin kaynağı olan hipofizi kontrol eden hipotalamusu etkileyen yatıştırıcı ilaçlar kullanan kimselerde, emme ile ilgili sinirleri bir ameliyat sonrasında herhangi bir şekilde uyarılmış olan hastalarda ve uzun süre östrojen-progesteron içeren doğum kontrol hapı kullanan kadınlarda süt üretiminin gerçekleşebileceği gözlenmiştir.

Bunların tümü tıbbi müdahale sonucu ortaya çıkan durumlar. Ancak, tıbbi müdahale olmadan da süt üretimi olabiliyor. Mekanik uyarılma, hormon salgısını doğal yolla uyardığından, meme uçlarının bu şekilde sürekli uyarılması süt üretiminin başlamasını sağlayabilmektedir. Örneğin, eşeyssel olgunluğa erişmiş çiftleşmemiş dişi keşelilerde, memenin emilmesi sağlandığında süt üretimi başlamaktadır. Çiftleşmemiş dişi keşelilerde de, memelerin sağılması süt üretimini başlatmaktadır. Meme uçlarının elle uyarılması erkeklerde de kadınlardaki gibi prolaktin salgılanmasını sağladığından, bu işlem erkeklere de uygulanabilir.

Bu fenomenin insanla ilgili yönü için en sevdiğim örnek, yeni doğan bir bebeği evlat edinmek üzere olan bekar bir hanımdan, dergide (Discover) bu işlemlerle ilgili bir arkadaşına gelen, mektupta vardı. Mektubu ya-

zan hanım, evlat edineceği bebeği emzirmek istiyordu ve hormon ilacı almanın yararı olup olmayacağını merak ediyordu.

Arkadaşımın ona dergide verdiği cevap, "Mantıksız! Bu, sadece tüylenmeye neden olacaktır" şeklinde idi. Bunun üzerine, çok sayıda okuyucudan, yeni doğmuş bebeği sık aralıklarla memesine koyan birçok kadının süt verebildiğini anlatan mektuplar geldi. Gerçekten de deneyimler gösteriyor ki, evlat edinen aneler üç ya da dört hafta içinde süt verebilmektedir ve örnekler 71 yaşındaki büyükannele de dahildir.

Açlık çeken erkeklerde, çoğunlukla meme gelişimi olur ve nadiren de kendiliğinden süt salgılanabilir. İkinci Dünya Savaşı'nda, toplama kamplarından serbest bırakılan esirlerde bu türden binlerce vaka belirlenmişti; bir gözlemci Japon esirlerin bulunduğu tek bir kampta bu tür 500 vaka kaydetmişti. Bu durum, açlığın, sadece bezlerin hormon üretmesine mani olmakla kalmayıp, aynı zamanda karaciğerin bu hormonları tahrib etmesini de engellemesiyle açıklanabilir. Açlıktan sonra normal beslenmeye geri döndüğünde, hormon salgılayan bezler, karaciğerden daha çabuk iyileşeceğinden, hormon düzeyleri denetimsiz olarak artar.

Gerekli anatomik donanıma, fizyolojik potansiyele ve hormonlara sahip olduğumuz açık olmasına karşın, evrim biz erkekleri süt üretme potansiyelimizi kullanabilecek şekilde tasarlamadı. Peki ama, neden?

Bu evrimsel bilmeceyi cevaplamak için, olaya biraz da başka bir açıdan bakalım. Biz insanlar, erkekleri ve dişileri çiftleştikten sonra beraber oturan ve çocuklarını birlikte büyüten müstesna hayvanlarız. Evlilikte, kadın ve erkeğin ebe-

veynlik yükümlülüklerinin, çoğu toplumdaki aynı olduğunu iddia etmek zordur. Ancak çoğu baba, çocuklarına en azından yiyecek, güvenli bir yaşam ya da arazi hakları gibi, bir şeyler vermiştir.

Biz, hayvanlar âleminin istisnasıyız. Orangutanlar ve zürafalarda olduğu gibi çoğu erkek memeli, yavrularıyla hiç ilgilenmedikleri gibi, döllenme olduktan hemen sonra yavrularının annesini de terk ederek dölmek için yeni dişiler aramaya çıkarlar. Genelde tüm hayvanlarda erkekler, yavrularına dişilere göre daha az bakmakta ya da çoğunlukla olduğu gibi hiç ilgilenmemektedirler.

Ancak, bu durumun epeyce istisnası vardır. Bazı kuş türlerinde, kuluçkaya yatan erkek kuştur ve dişi kuş yeni bir erkek aramaya çıkar. Denizatları, dikenli balıklar gibi bazı balıklar ve kurbağagillerden bazı erkekler, yumurtalara yuvada, ağızda, kesesinde ya da sırtında bakmaktadır. Genelde, yavrulara dişiler bakıyorsa da, bu durumun sayısız istisnası olmasını nasıl açıklayabiliriz?

Bu sorunun yanıtı, davranış genlerinin de diğer genler gibi doğal seçilime dayalı olmasına bağlıdır. Bir türün genlerin bir sonraki kuşağa aktarılmasını sağlayan davranışlar, bir başka tür için uygun olmayabilir. Bu bağlamda, üreme amacıyla henüz çiftleşmiş dişi ve erkeğin davranışlarına bir bakalım. Dişi ve erkeğin her ikisi de yumurtayı kendi kaderine bırakıp, birbirleriyle ya da başka eşlerle yeniden çiftleşmeye mi çalışırlar?

Üreme amaçlı sekse ara vermek, bir yandan ilk yumurtanın hayatta kalma şansını artırabilir. Diğer yandan da, eğer bu yumurtanın, bakım olmadan hayatta kalma şansı onda bir kadarsa ve ebeveynler ilk yumurtayla uğraşacaklarına 1000 döllenmiş yumurta daha üretebileceklerse, ilk yumurtayı kendi kaderine terketmek ve daha çok yumurta üretme yolunu seçmek bu durumda daha uygun görünmektedir. Bu davranış, çok sayıda hayvan türünde doğal seçim yoluyla programlanmıştır. Ebeveyn bakımı olmayan memeliler ve kuşların hemen hemen tümünde, yeni doğmuş yavrunun hayatta kalma şansı sıfırdır. En azından ana babadan birinin bu işi yapması gerekmektedir. Bakım işini ikisinin birden mi üstleneceği, yoksa birinin bu işi diğerinin üzerine yıkıp, yeni eş arayışına mı gireceği konusu açıklık kazanmamıştır.

Annenin yavrusuna karşı genetik olarak taşıdığı ilgi, babanınkinden farklıdır. Bu, çok sayıda insanın bilim adamlarının açıklamasına gerek kalmadan kabul ettiği bir durumdur. Anne, embriyoya babadan çok daha fazla şey verir. Yumurta hücreleri spermle göre daha büyük olduğundan, yeni döllenmiş yumurta, babasına kıyasla annesinden daha çok miktarda besin ve enerji almıştır. Memeliler, kuşlar ve diğer birçok hayvanda, yavrunun yumurtadan çıkmadan ya da doğmadan önce, anne vücudunda uzun bir gelişme dönemi geçirmesi gerekmektedir. İnsanda, dokuz aylık gebeliğin sonunda, anne, bebeğin gelişimi için çok büyük bir zaman ve enerji yatırımı yapmış olmaktadır.

Doğal seçim denklemindeki iki faktörden birincisi ebeveynin doğacak yavruya yapacakları yatırımdaki eşitsizlik olup, bu durum, çocuğa anne-babadan daha çok

hangisinin bakacağını belirlemektedir. İkinci faktör de, embriyonun kendine ait olup olmadığı konusunda güven duygusu içinde olmasıdır. Eğer bir embriyonun bakımı konusunda zaman, emek ve besin harca-yacaksanız, önce onun sizin embriyonunuz olduğundan emin olmalısınız. Eğer embriyonu başkasınınsa, evrimsel yarışmayı kaybettiniz demektir. Çünkü, enerjinizi ve zamanınızı, başka birinin genlerinin bir sonraki kuşağa geçmesi için harcamış olursunuz.

Kadınlar ve diğer memeli dişileri, yavrularının annesi olup olmadıkları konusunda asla şüpheye düşmezler.

Vücudunuza bir sperm girerek, sizin yumurtanızı döller ve bir bebek oluşur. Bebeğin içinizdeyken bir başka bebekle değişme olasılığı yoktur. Evrim, o bebeğe annelik yapmanız için daha güvenli bir çare bulamazdı herhalde.

Ancak, memeli erkekleri babalıkları konusunda

benzer güvencü duyusuna sahip değillerdir. Evet, erkek, spermlerinin bir dişinin vücuduna girdiğini bilmektedir. Ama, o farkında olmadığı sırada, dişi başka erkeklerle çiftleşmiş olabilir. Erkek, dişiye döllenmiş sperm kendine mi, bir

başka erkeğe mi ait olduğunu nasıl bilebilir? Bu kaçınılmaz şüphe dikkate alındığında, çoğu memeli erkeğinin vardığı evrimsel sonuç, çiftleşmeden hemen sonra dişinin doğacak yavruya yarımsız bakacağını umarak, onu yalnız bırakıp, gebe bi-

rakabileceği yeni dişiler aramaya çıkmaktır. Erkek ebeveynin herhangi bir bakım işini (erkeğin süt vermesi gibi) yapması kötü bir evrimsel kumar olurdu.

Ancak, biliyoruz ki, bazı hayvanlar "erkeğin dişiye terketmesi" modelinin istisnasıdır. Bu istisnalardan birincisi yumurtanın dişi vücudunun dışında döllendiği türlerde görülür. Dişi, henüz döllenmemiş yumurtaları vücudundan çıkarır; erkek, yumurtaların üzerine gelerek spermelerini bırakır ve diğer erkekler gelip, yumurtaların üzerine spermelerini bırakmadan yumurtaları toplarlar ve kendi babalığından tamamen emin bir biçimde yumurtaların bakım işini üstlenir. Balık ve kurbağa erkeklerini, döllenmeden sonra tek başına ebeveyn rolü oynamaya programlayan evrimsel mantık budur.

İkinci istisna, döllenmenin vücut içinde gerçekleştiği, ancak tek bir ebeveynin yardım olmadan bebeğe bakmasının zor ya da olanaksız olduğu bizim gibi türlerde görülür. Yiyecek toplamak, diğer ebeveyn yiyecek toplarken yavruyu oyalamak, yaşama alanını savunmak ya da yavruyu eğitmek için ikinci bir ebeveyn gereklidir.

Bu, biz insanların gayet iyi bildiği bir durumdur. Günümüzde süpermarket alışverişleri ya da bebek bakıcılarına karşın, tek ebeveyn olmak oldukça zordur. Eski avcı-toplayıcı döneminde, annesini ya da babasını kaybeden bir çocuğun hayatta kalma şansı oldukça düşüktü. Böylece, baba da yavru bakımına karşı annenin kalıtsal ilgisine benzer bir ilgi duymaktadır. Sonuçta, sosyal sistemimizde bireyler tek eşli evlilikler yapar ya da bir erkeğin çok sayıda kadınla beraber olduğu haremli biçiminde yaşarlar. Erkeğin tüm yapması gereken, o farkında olmadığı sırada, kadının ya da kadınların başkalarıyla olmadığı konusunda emin olmaktır. Aynı düşünceler, goriller, jibonlar ve erkeğin yavru bakımı yaptığı diğer memeli azınlığı için de geçerlidir.

Bilinen bu düzenleme, anne ve babanın doğum öncesinde genlerinin bir sonraki kuşağa geçmesi için yaptıkları yatırımın eşitsizliğinden dolayı, ilgi farklılıklarına yol açabilir. Babanın yavruya baktığı memeli türle-

rinde bile, erkekler, yavrunun hayatta kalabilmesini en az bakımla atlatabilmeyi isterler ve erkekler, hâlâ diğer dişileri gebe bırakmaya uğraşırlar. Çiftlerden oluşan bir toplumda da, bu dişiler diğer erkeklerin eşleri olacaktır. Bu durumda, şanssız erkek, farkında olmadan bir başkasının çocuğuna bakmak durumunda kalacaktır. Tabii ki, başkalarının eşlerini gebe bırakan erkeklerde kendi eşlerinin davranışları konusunda bir paranoya başlayacaktır. Erkeklerin yavru bakımı yaptığı memeli türlerindeki bu gerginlik, insan bedbahtlığının da bilinen nedenlerindedir.

Yaşamın bu temel gerçeklerinin ışığında, biz sorumuza geri dönelim: Doğal seçim, neden memeli erkeklerini dişileri programladığı gibi yavrularına süt vermek üzere programlamadı?

Açıkçası, yavruya yalnızca annenin baktığı ve erkeklerin çiftleşme sonrasında hiç katkıda bulunmadığı memeli türlerinin yüzde doksanında bu soruyu sormaya gerek kalmamaktadır. Bu erkeklerin, süt üretmek bir yana, yiyecek toplamaları, alan savunmaları, yavruları korumaları, eğitmeleri ya da onlar için herhangi bir şey yapmaları gerekmemektedir. Erkeğin kalıtsal ilgileri daha çok dişileri gebe bırakmak üzere onların peşinden koşmak yönündedir. Yavrusunu emzirmeyi (ya da herhangi bir başka biçimde yavru bakımı yapmasını) sağlayacak bir mutasyon taşıyan "mükemmel" bir erkeğin genleri, kısa süre içinde, süt vermeyen ve daha çok çocuğa babalık edecek normal bencil erkeklerin toplumunda yaydığı çok sayıda gen nedeniyle silinip gidecektir.

Erkeğin yavruya bakmasının gerektiği, yüzde 10 kadar memeli türü için erkeklerin süt üretmesi konusu düşünülebilir. Bu azınlık grup, aslanlar, kurtlar, jibonlar ve insanları içermektedir. Ancak bu türlerde bile, süt üretimi babanın alması gereken sorumluluğun önemli bir kısmı değildir. Büyük bir aslanın gerçekte yapması gereken, yavrularını sırtlanlardan ya da diğer büyük aslanlardan korumaktır. Yuvada kalıp yavruları emzirmektense- ki bu dişi aslanın mükemmel olarak yapabileceği bir iştir- yaşadığı alanı korumalıdır. Baba

kurdun yavrusuna karşı en büyük sorumluluğu ise inini bırakıp ava gitmek ve anne kurda et getirerek, onun eti yiyip süt üretmesini sağlamaktır. Baba jibonun, yapabileceği en iyi şey ise, piton yılanlarıyla kartalları kollayarak yavrusunun kaçırılmasını engellemek ve diğer jibonları, eşinin yavrusunu beslediği meyve ağaçlarından uzak tutmaya çalışmaktır.

Erkeğin süt üretmesine karşı ileri sürülen mazeretlere rağmen, erkeğin süt üretiminin babaya ve yavruya yarar getirdiği bazı memeli türlerinin olma olasılığı hâlâ vardır. Diyelim ki, hakkında pek az şey bildiğimiz Malezya'daki yarasa türü gibi bir tür daha var ve erkeğin süt üretimi, fizyolojik olarak olanaklı... Gene de dişilerin süt üretmesini sağlayan fizyolojik olanaklarının mükemmelliği konusu tartışmasıdır. Onmilyonlarca yıldır, süt üretimi için doğal seçilime uğrayanlar da, erkekler değil dişilerdir. Erkeklerin süt üretiminin olanaklı olduğu insan, inek, keçi, köpek, kobby ve Malezya'daki yarasa türü gibi size bahsettiğim türlerde, erkekler süt üretse bile, ürettikleri sütün miktarı dişilere göre daha azdır.

Bize de, erkek ve dişinin süt verme işini eşit olarak paylaştıkları bir memeli türünün herhangi bir yerde bulunup bulunmadığı ya da gelecekte bunun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusunu düşünmek kalıyor. Erkeklerde normal yollarla gerçekleşen süt üretiminin evrimini destekleyen koşullar, kolaylıkla belirlenebilir. Bu koşullar, aynı anda çok sayıda bebeğin bakılması gereken tek eşli çiftlerde, eşinin hamileliği sırasında, yavrunun kendine ait olduğu konusunda tam güven taşıyan babanın, süt üretmek için hormonal bir hazırlık içinde olması durumunu da içermektedir.

Bu koşulların çoğunu şimdiden karşılayabilen tek memeli de, biz insanlarız. Döllenmeyi sağlamak üzere kullanılan modern ilaçlar ve ileri teknolojiye sahip döllenme yöntemleri sonucunda ikiz ve üçüz doğumlar giderek daha sık gerçekleşmektedir.

Eşimin ikizleri besleyişini izlerken, buzdolabımızdaki yiyeceklerin nasıl hızla azaldığını hatırladığımda, ikizlerin bakımının büyük bir enerji tüketimi olduğu aklıma geliyor. Bir ikiz annesinin günlük enerji bilançosu, komando kampındaki askerlerinkine yaklaşabilir!

Benim tüm sadakatsizlik esprilere karşı, Amerika ve Avrupa'da uygulanan genetik testler çocukların büyük çoğunluğunun annenin kocasından olduğunu ortaya koymuştur. Teoride, bu genetik testler, babayı çocuğun kendisine ait olduğu konusunda %100 ikna edebiliyor.

Bütün bunların ışığında, insan türünün erkeği süt üretebilecek ilk aday haline geliyor. Belki gelecekte, meme ucunun elle uyarılması ve hormon enjeksiyonu yoluyla, umutlu ve yavrusunun kendisine ait olduğu konusunda güvenli olan babanın süt üretmek için görünmeyen potansiyelini geliştirmesi sağlanabilir. Genç erkekler ve oğullarım benim kaçırdığım treni bir gün yakalarsa hiç şaşmam. Bundan sonra geriye kalan engel, fizyolojik değil psikolojik olacaktır. Siz erkekler, süt vermenin kadın işi olduğu konusundaki düşüncenizi değiştirebilecek misiniz acaba?

Jared Diamond
Discover, Şubat 1995
Çeviri: Zuhal Özer